

Cédulák XL.

– *A mélypont ünnepélye* – Pilinszky összegyűjtött munkáinak címe. A hegycsúcsokról tudjuk – ünneplésre születtek. Istenek lakóhelyei. Amint egy hajdanán ismert hegymászó magyarázta meghódításuk értelmét: azért kell megmászni ezeket, mert ott vannak. Létezésük kihívás. Mára ugyan afféle turistaprogrammá lettek az egykor fenséges magányban létező csúcsok, melyekről kényszerűség eltakarítani a föltörekvők eldobált cuccait – de semmi vész, a tömeges nyomulás fölfelé szeméttel jár. Hajszálla, mint az ürrepülés... netán úrkutatás. Olyan mennyiségű szemetet hagy ott az ember, amennyi sosem volt. Ha még tehetjük 100 évig – eltakarja a kilátást... Pilinszky azonban nem a föntieket ünnepelte – *a mélypontot*. Pedig a mélyben, így tudjuk ősidőktől fogva – gonoszok lakoznak... Sötét démonok, kiket nem ünnepelni kell, hanem messzire elkerülni, fohással az éghez... Bár megszokhattuk volna már, mivel így élünk, mióta világ a világ – ég és föld között... Fény és sötétség – amíg tart a rád szabott, neked mért idő. Nincs ellenvetés, könyörgés is mi végre, kinek mi jutott... S hiszed, vagy sem – a koldus is érezhet boldogságot, a király elől is eltűnhet a remény... Nincs biztonság, végleges állapot – minden változik. Talán a vágyakozás örök... Mindig hiányzik valami, valaki, s róla úgy hiszed, meghozná örömed... talán, de nem örökre! A ötös lottó is cserben hagyhat, elfogyhat halálad előtt, utána csömör és önvád. Forgathat sorsod, majd elejt, de éppen lehetsz kegyeltje is. Nem te döntesz, de fordulhat úgy is. Amit kaptál utadra – jót, rosszat, lehet, úgy járod végig, észre sem veszed... Neked természetes. Másik mit nem adna – sietni az utcán... És ha tudnád előre – idejőnnél mégis? Aligha mondatsz véglegest, mégis... *„Te rongyos élet [...] / Mitől tudsz olyan édes lenni, mint a méz?”*

– vajon hány százezer ember közül választották ki azt a hatot, három orosz és három amerikai, remélem, nem számít, kiket említettem előbb,

akik pár évvel ezelőtt a Nemzetközi Úrállomás lakói voltak... Aligha túlzás a két nemzet úrhajózás iránt vonzódó tagjainak tömegeit tekintve milliokról beszélni. Nyilván az első, majd a soka-dik rosta után a kör szűkül: vizsgák, lélekbúvárok rajainak kutakodása nyomán mind kevesebben-kevesebben maradnak, hogy végül eljussanak ehhez a hat kincshez... Kiválasztásuk alapos-ságát tekintve – hozzájuk képest az amerikai el-nök *véletlenül* kerül a Fehér Házba... És akkor a mielőbbi földre érés érdekében egyikük, Serena doktornő, a csapat orvosa – lyukat fúr a hajó falá-ba... Mint olvasom, valamennyiük szerencséjére, arra nem kaptak kiképzést, hogyan kell a súlyta-lanság állapotában használni az elektromos kézi fúrót, így Serena doki pancser munkát végzett... Eddig az erősen megnyesett történet, jöhetne az indoklás, miért terhelem nagyérdemű olvasómat ilyen csacskasággal. Előbb még annyit, elsöre mikrometeoritra gyanakodtak, de hamar rájöttek, a lyukakat belülről fúrták. Különben Serena ki-vételével mindenki vállalta a hazugságvizsgálót... Azután mindenféle elemzők kiderítették, Serena észveszejtő erővel vonzódott egyik orosz társuk-hoz, s ez annyira zavarta, mielőbb szabadulni akart, röpdülni férjéhez, hát megfúrta a hajót! Kö-vetkeztetés? Az ember alkalmatlan arra, hogy a világ ura legyen! Lelkem még nekem is talány, kívülről aligha megnyitható... És nem megoldás bevezetni a szerelmi vizsgálatot, mert ez csupán egyetlen arca énemnek – még lehet millió. S ha engem kikutatsz is, másikunk még marad ismer-tlen... Olvasd csak Kosztolányit:

*„Okuljatok mindannyian e példán.
Ilyen az ember. Egyedüli példány.
Nem élt belőle több és most sem él
s mint fán se nő egyforma-két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló.”*

– régi történetekből készült filmet nézek, mi tagadás, szívesen. Nem lönek, még a csók is

illetlenség volt akkoriban, az emberek ártatlanok... Mindez Angliában történt, amikor még a vonat sem járt arra, sőt, az egyik idős hölgy kitagadta ismerősei közül a katonát, aki építészeti posztot vállalt a vasútépítésben... Járdák nemigen voltak, kényelmes családi házak igen. Szép fogsorok, látványos parókák és bonyolult tánc lépések. A vasutat azért ellenezték, mert mindenféle ismeretlent behoz – megszokott nyugalomuknak vége! Csúnya, régi kötésű könyveket olvastak, újságjaik is valami szörnyű nyomtatványok, a mai pörgős világnak nyoma sincs. Minden állni látszik. Mivel nők és férfiak nem beszélgethetnek, ugyanis nincsenek fórumok, ahol hozzáférnének egymáshoz – tere nyílik a képzelgésnek... Nem beszélgethetek vele négy szemközt, nem tudhatom, mi van a lelkében – *marad a képzelgés*... Biztos őt szereti, és nem engem, nincs esélyem nála – vége a világnak. Amit egykor társasági életként emlegettek (ma nem hinném, hogy van ilyen), az ő korokban valami rettenetesen rideg kaloda volt, mindent uralt az illik, nem illik parancsa... Magányosan éltek, magukba zárva, külső segítség nélkül. A történetek szereplői a középosztály tagjai, az arisztokratákról mit sem tudunk, csak úgy, mint az alsó néposztályról. Származás és vagyon falakat emelt közéjük, amit holmi érzelmek aligha törtek át. A pszichiátriát még nem találták föl, kivételes szerencse kellett ahhoz, hogy megértő társra leljen a fiatal. Mára ennek vége, az ember Európában, Amerikában legyőzte a régi rendet, maga uralja életét, Istentől elfordulva él. Boldog? Hatalmas tömegek lettek gazdagok, általában az első milliókat szerezve törvényesen... de közöd? A tulajdon szent. Nézed ezeket a régieket, és nem tudsz mit mondani: előbbre ment a világ? *Kint* igen – atombomba, internet, lézer, űrhajó, de *belül*? Elfordultunk kulturális örökségünk javától is, nem olvasunk, folyton rohanunk, csak az a jó, ami könnyen emészthető... Munkánk rabszolgái lettünk... Aligha ezt akartuk... Majd talán jövőre...

– *legyél meleg* – hirdeti nagybetűvel a plakát Szegeden is, majd jóval apróbb betűmérettel felsorolja azokat a társadalmi csoportokat, amelyek az átlagos szexuális szokásokat gyakorlóktól eltérő „műfajokat” kedvelik. Ezt követően olyan

csoportokat neveznek meg a plakáton, amelyek nálunk a szövegező szerint hátrányos helyzetűek (lásd pl. nők), majd jön a zárszó: az emberi jogok mindenkit megilletnek. Először annyit, hogy szerintem még kezdő egyetemi hallgatóként, a '60-as évek elején, biztos zavarba jövök, ha valaki melegnek nevez, jöllehet nem használtuk ezt a kifejezést. Tolsztoj, Balzac sem, és Thomas Mann sem, bár egyik-másik elbeszélésük tárgya nem köznapi szexuális vonzalomról szól. Tudatlanságunk magyarázatául hoztam föl az említett regényírókat, mert akkoriban még őket olvastuk. Manapság az általános iskola 4. osztályára ismerik a kifejezést, és vulgáris alakja a közbeszéd eleme. Felszólító módban, nyilvánosan, pláne plakáton szerepeltetni – mondhatni, zavarba ejtő. Nyilván nem felénk, nemzedékem felé irányul az ösztönzés, hiszen a cél mindig mindenben az *édes ifjúság*... Ők, a hamvas lelkűek a célpontja bűnös vágynak, aljas indulatnak... Vajon most mit éreznek? Észreveszik egyáltalán? És ha egy kisfiú vagy ovis lányka megkérdezi? Van épeszű válasz? Korunk egyik tükörcserepe ez a plakát-szöveg, hát amíg szabad, felejtjük el...

– „*Olyan szép, olyan gyönyörű szép, megnyílik tőle zár, kilincs.*

Olyan szép, olyan gyönyörű szép, lehull előtte a bilincs.

Olyan szép, olyan gyönyörű szép, azért van rejtve, mint a kincs.

Olyan szép, olyan gyönyörű szép, hogy jele sincs, hogy neve sincs.”

Rákos Sándor, a *Gilgames* fordítójának verse arról a csodáról, amit most jobbra tudatlanul átélünk. Csupa titok története, ha elmondható is, mégis alig. Megszületett a Kisdéd, földi szülők-től, de mégsem, mert mennyei Atyánk, a Teremtő Isten gyermeke, akit Megváltóként küldött az emberek közé. Nem királyi fészekbe jött, rangja szerint éppen nem, Heródes király gyilkos parancsa elől menekül szüleivel, s istállóban, szénatartó jászolban ágyaz meg neki kegyelemmel teljes édesanyja, szeplőtelen Szűz Mária. Mezőn éjszakázó csordapásztorok riadnak égi fényességre: menjetek sietve – köszönteni a Gyermekeket! A világ túlfeléről csillagragyogás vezérli a háromkirályokat: jöjjetek hódoló köszöntéssel,

immár megszületett a Gyermeke! De hiszen ki Ő? Földönfutó menekült, mégis üstökös vezeti hozzá hódolóit? Mezei rongyosokat, koronás uralkodókat?

Világunk Ura, Isten a kis nincstelen *Pucérka* által kívánja majd jobban megérteni és vezetni tulajdon teremtményét, az embert? Kereszthalálra ítélt gyermeke által majd ő készíti útját az embernek? Látszatra egy lesz közülünk, így jobban értjük Urunk szavát – jóllehet mennyei Atyánk egyszülött Fia... *Kicsoda ő, és mi célból érkezett?* Ez a mi világunk akkor sem volt más – a hatalom uralkodott, az istenadta nép nyögött és szenvedett... Erőszak, gyűlölet tombolt, képmutatás hajlongott. Idejött a Kiszéjzus csodát tenni? Ha lelkedben otthonra lelt – *remélj!* Ha vágyakozol utána – *bizakodj!* Talán meghív asztalához – *fohászkodj!*

– tudós rokonom megfogalmazása szerint az emberi gondolkodás, az értelem létezésének legnagyobb kérdése: vajon kaptuk ezt a kivételes képességet, tehát a világ és benne önmagunk szemlélésének eszközét, vagy pedig az élővilág fejlődése hozta magával? Idetartozik még az a különös jelenség, hogy minden ismert emberi közösség kultúrájában jelen van a hit valami felsőbbrendű szellemi világban, legyen az a hegyek istene vagy mint a régi görögöknél: a köznap élet részét képező istenségek elfogadása, tisztelete, engesztelése. Az ember nem létezett soha istenek, Isten nélkül. A manapság emberi jogként gyakorolt istentagadás, mely különösen a nagyvárosokban tapasztalható, szemben az elmaradott vidékkel – évezredek át ismeretlen magatartás volt világszerte. A *művelt Nyugat* értelmiségi divatjainak egyike szerint az isteneszme csupán emberi képzelet... Darwin egyébként *A fajok eredete* című munkájában Istennek szóló köszönetét fejezi ki, amiért megírhatta művét... Einstein híres megjegyzése az univerzum törvényeire vonatkozóan, hogy Isten nem kockázik... Ha tehát az ember létezése kezdeteitől fogva nem *kapta* öntudatát, hanem agyunk fejlődése nyomán eljutott a gondolkodáshoz, akkor agyának olyan kivételes biológiai tulajdonságokkal kell rendelkeznie, amelyek ezt lehetővé teszik, így termelve öntudatát, és ezek a materiális elemek kimutathatók. Érdekes körülmény, de a majom valamiért visszariadt ettől az állapottól,

és nem lépte meg... Bár talán még megteheti? Természetesen, akárhogy is – gondolkodásunk határai a végtelenbe nyúlnak... Isten felé.

– az emberi gondolkodás, tudatunk működésének megjelenése önmagunk felől tekintve nehezen értelmezhető, hiszen önmagunk vizsgálata. Egészen más a helyzet az ún. MI, tehát a Mesterséges Intelligencia létesítésének, alkalmazásának tekintetében. Az MI-ről olvastam minap: Kínában ügyészi feladatok ellátására alkalmazták, egyelőre még „csak” nyolcféle ügytípusban... Ez nyilvános hír – a katonai alkalmazása természetesen nem az. De bizonyosan van ilyen, mert hírek jöttek a szuperkatona/-gép létesítéséről, amelyhez elengedhetetlen az MI. És itt semmi jámbor bölcselet, kökemény haderőfejlesztés. Jelen időben – a jövőre tekintve... Természetesen az MI felhasználása az egyes katonai hatalmak fegyvertárában hétpecsés katonai titok. Nem holmi töprengés az emberi öntudat mibenlétéről, hanem az, amiért az egyik gigász nem merészeli megtámadni a másikat... Ez pedig még mindig ugyanaz a nyomvonal, amelyen az ember évezredek óta jár: ha nekem van több, nagyobb kőbaltám, görbe kardom, csúzlím – akkor én vagyok az erősebb! Mi pedig, mint rendszeren – lapulunk. Fejünk fölött velünk csatáznak...

– reggel két fekete rigó is leszállt az erkély felőli ablakpárkányra, én pedig nem tudtam, minek köszönhetem a látogatást... Közéleg a tavasz? Ezek a galambnál kisebb madarak, ha megzavarom őket, mert hivatlanul fölbukkanok körülöttük, eszement gyorsasággal elröpülnek, de közben hangos *csörrögéssel* jelzik fölháborodásukat, én legalábbis így fordítom le viselkedésüket. Ha módjukban állna, megbüntetnének... De az örömet, hogy itt vannak – nem ronthatja el semmi... Okos gombszemükkel figyelmesen szemlélik a környezetet, valamit beszélgetnek is maguk között, békében elvannak... Irigylem, ahogy szárnyra kapnak – huss, már a szemközti fenyőfa ágai közül kiabálnak... *itt hagytak.*

– egy fiatalasszony nagy boldogságban élt a férjével – a férfi egy este vacsora közben bevalotta neki, viszonya van az egyik kolléganőjével. A megcsalt feleség először csak hallgatott, majd

alig fékezhető jeges indulattal még aznap este kidobta a férfit... Mint olvasói levelében leírja, tulajdon döntésén maga is mélyen megdöbbsent, nem gondolta, hogy ő ilyenre képes. Igaz, éppen az váltotta ki belőle ezt az elemi fölháborodást, hogy korábban el sem tudta képzelni – ez velük is megtörténhet. Férje, mit volt mit tenni, még aznap este elköltözött a szüleihez, majd rövid idő múlva bocsánatért könyörgött. Ezek szerint, jegyzem meg halkán, ő is bűnös cselekedetnek gondolta, ami történt. Szó, ami szó, egy darabig tartott ez a zavaros se veled, se nélküled helyzet, majd az asszony *megértette* tulajdon önmagát, rájött, ő szereti ezt az embert, tehát *visszafogadta*. Látszólag boldogan éltek ismét, de az asszonyt gyötörte, ami történt vele, és úgy vélte, ő is tartozik annyival, mint amit vele tettek. Nosza, egy régi barátjával *viszontcsalta* élete párját. A számla kiegyenlítve – boldogság, folyt. köv. *De nem!* Az asszony rettenetesen szégyellni kezdte magát, mert *lesüllyedt* a férje szintjére, és ő is csalt... Eddig tartott a névtelen vallomás, amely olyan sokat elárul rólunk... Így élünk, amíg tehetjük, ilyen kapkodva, egy ágyban a másikkal, mégis magányosan, nem gyógyuló sebeket okozva akaratlanul, tudatlanul önmagunknak is... De vélhetően így van ez Ádám és Éva óta, s talán így is marad... Uram, próbatétel, kísértés áldozatai vagyunk tán mindahányan? *Légy kegyes velünk, érdemtelenül is...*

– a spanyolnátha, mely az első világháború után zuhant Európára, olyan szörnyűséges emléket hagyott, hogy igyekeztünk elfelejteni. Ez könnyen ment, mert a száz évvel ezelőtti események egyébként is kihullanak az emlékezetből a háromgenerációnyi távolság miatt. Spanyolországból özönlötte el Európát a járvány, sok halottat hozott magával, betört hozzánk is, azután csodával határosan egyszer csak abbamaradt terjedése. Akkoriban persze senki nem találgatta, melyik titkos katonai laborból szabadult el, eleink ártatlanok voltak, s gyermekek. Valaki a múltkor fölvetette, hogy mi, akik itt vagyunk, a túlélők leszármazottai – védettek. Az ellen talán, de ez ellen semmiképp. Ha majd egyszer túljutunk ezen, nem süllyed feledésbe, bizonyosan nem. Emlékezni fognak rá utódaink is, bevésődik örökre az emberi történetbe. Ma még elképzelni

is nehéz egy Covid-mentes új világot, ahol újra minden a régi lesz. Ábrándozni is fölösleges, mit tanulnak világunk urai a történelekből. Mi itt lent bármit is aligha... Tettük, tesszük, amit muszáj, és megtartjuk, amit lehet. Átrendezi-e vajon az erőviszonyokat, vagy marad minden, ahogy most – kérdés... Sikerül-e mindenütt mindvégig fönntartani a rendet, vagy sem – majd elvállik. Megrendül-e a mai ember magabiztossága, vagy észreveszi – ő is csak egy a világ végtelenjében? Ahogy Pascal 400 éve Párizsban megmondta: *Nádszál az ember, a világ leggyöngébbje, miként a szél eltöri, víz elsodorja a nádszálat, úgy az embert is. De gondolkodó nádszál!* – tette hozzá büszkén a bölcselő. Igaz, bár állítólag csak a robotika óta vetődött fel – nem kell mindent megvalósítani, amit lehet, előbb annak hatásán kellene töprengeni... Lásd atombomba... Isten megteremtette Ádámot, annak oldalbordájából (miért éppen abból?) Évát – és az első emberpár merészelt Teremtőjének a parancsa ellen cselekedni... Vagy ez éppen nem gondolkodásra vallott – tudatlanságukra? De ha olvasod a történetet, ott már mindenki erre várt. Párduc feküdt a gödölyével – nyilván nem erre teremtődtek... Ilyen lenne hát az ember? Lázadó, engedetlen? Mit sem tanul majd a vírus támadásából sem, nem tekinti figyelmeztetésnek? Aki túléli, s gondolkodik majd róla – megtudhatja a választ, amely azonban kéretlenül, de ránk is utal...

– ahogy Faludy megírta: „*S ha egyszer majd megvénülünk / és lócákon hülyén ülünk / s lábunkat köszvény marja már, / [...] s azt lessük, hogy a szeretet / hol nyes egy darab kenyeret*” – na, ennyi, amitől félhetünk, meg persze ezernyi más. Jelzem, a köszvény már ránk talált, kivált ebben a folyvást hanykolódó télben... Kortársaim közül ki így, ki úgy viseli, mit rámért a sors e kancsalul festett ég alatt. Álmában persze képzelte – egyszer még beszélnek, hiszen el sem búcsúztak, csak abbamaradt, mint az áldott eső, amely egyszerre megáll, és marad, mi volt – köznapok... Megszolgált büntetés – áldás után, évekig... Ha tudod előre – belevágsz akkor is? De egyszer volt élettáncod nem így jártad soha. Kockát gurítani ott a tábla – *élni más*. Nem mérlegelted, megéri, vagy sem – vitt az ár... A szerelem különben sem méricskél – már ha rád talál. Kiváltság volt, tudtad te is. *Tanul-*

jatok élni – legyen mit mesélni... A tanulópenzt meg kell fizetni, és az ilyen állapot nem titkolható... Keserves fájdalmat okozva szeretteidnek, fölforgatod a megszokást, s amikor nincs veled – mint rendszeren, sötétre vált a nap... Fényességből éjfeketébe – így élsz, míg megszokod öröm és magány nyomorúságát. Mégis, nem cseréltél volna senkivel, csak látni is őt – utadra fény sugárzott... Ma már csak visszanezel, iri-

gyen egykori magadra, ám mégis megértően, hiszen *túlélted*, amit rád mért az ég... Most már tapasztalod, mind nehezebb hegynek föl, hol kapaszkodó alig, ami vonz – egyben közelebb visz akaratlanul is a határkőhöz, mi ásítva vár minden utazót... De semmi baj, míg itt vagyunk! Vörösen dereng az ég alja – de hiszen volt víg napunk elég, s talán még várnak kikötők... Fohászodj s remélj!

C. n.